

ТРИЗЕНЬНИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE

FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 16 (666)

Рік вид. XV. 23 квітня 1939 р.

Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 23 квітня 1939 року

Останні події в Середній Європі та на Балканах струснули буквально всім світом.

Потуга блоку Берлін-Рим набрала такої сили, що виразно закреслилась його перевага, підкреслена тими змінами в Європі, які приніс із собою динамізм того блоку.

Порушення європейської рівноваги, яку встановлено було після великої війни, виявилось з очевидною ясністю, коли для її можливого, хоч би часткового втримання проведено по багатьох країнах мобілізації в армії і в господарстві. Навіть Америку зачепив круговорот подій.

Але на чому хочемо зараз зупинитися, це на дивному способі, яким останні події зачепили московські совіти. Після поразки в збройній участі у цивільній війні в Іспанії, після поразки в участі в так званих «народних фронтах» в європейських країнах, з Європи совітська Москва, здавалось, вийшла вже в своїй активній «політиці», була ніби ізольована з цього боку, де, можна було думати, зрозуміли правдиві цілі й інтенції московської держави

совітів. Лише в Китаю ще могла совітська Москва виступати активно, допомагаючи йому проти японців.

В час, коли великого напруження набрали непокої, жадібна миру Європа ніби зрозуміла вже, де було правдиве джерело всіх тих непокоїв і який був головний ворог миру, на якого саме й ми вказуємо не перестаючи весь час: Москва. Москва, що не є лише в Москві, а скрізь на світі — в кожній країні Європи, в Америці, в Азії, у всіх колоніях великодержав.

І чуємо тепер ніби дивну, але між тим правдиву звістку: совітську Москву витягається знову в міжнародній оборот. З'ясувалося раптом, що перебільшеною була в Європі думка про хижацьку комуністичну Москву, як небезпечного ворога? Чи сама Москва різко змінилася, відмовилася від своїх цілей — світової комуністичної пожежи?

Але от що сказав тільки 5 цього квітня в Києві один із головних московських чекістів Мехліс, треба думати, добре поінформований про ближчі наміри совітів: «Великий капітан совітського корабля Сталін веде його до останньої й рішучої боротьби в атаку проти капіталізму, до перемоги комунізму в цілому світі».

Можна було б тільки повіншувати прихильникам думки про якусь співпрацю з совітами. Але совіти для нас — це наша, українська тюрма, це тюрма десятків мільйонів інших поневолених ними народів, що проти своєї волі складають тепер ССРСР. Ці народи борються з совітами за свою свободу без перестану от уже двадцять літ і весь Схід Європи — це безперестанний вогонь війни. І може ніде в світі так не прагнуть миру й свободи, як саме ті народи, що борються в середині ССРСР проти Москви.

Ми не можемо, розуміється, втручатися в чужі діла. Ще менше ми можемо давати комусь поради. Але обов'язком своїм вважаємо зазначити, що затягненням кайданів на тих народах являється кожна нова спроба Москві протягнути руку й тим самим, — нічого не здобуваючи в кінцевому рахунку для своєї безпеки, — ділаючи ніби в інтересах миру в одному місці, являється підтриманням стану війни й страшного поневолення в другому — на всіх тих просторах, на яких ще досі має можливість панувати Москва.

ЗАКОРДОННА І НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА МОСКОВСЬКОГО УРЯДУ В СВІТЛІ XVIII З'ЇЗДУ ВКП(б)

Похід московського імперіялізму проти поневолених націй в межах ССРСР та проти різних націй по-за його межами злучений органічно й логічно, тому присвячую цю статтю цим двом ділянкам праць XVIII з'їзду ВКП(б). Не є ніяким випадком, що з доповіддю в справах зовнішньої політики ССРСР виступив не Літвінов, а сам Сталін і головний представник совітського союзу в Комінтерні Мануїльський. Цим підкреслюється, що зовнішня політика держави не є справою окремого комісаріату, а цілої партії та її помічних органів в цілім світі, якими кермує Комінтерн з рамени московського совітського уряду. Дороговкази, визначені совітській зовнішній політиці на з'їзді, заслуговують тим більше уваги, що події останнього часу на території колишньої Чехословаччини, викликані без сумніву в значній мірі наслідком посиленої чинності московського уряду, спричинилися до поновлення його зближення з західними великодержавами. Аналіза доповідей Сталіна і Мануїльського дозволяє так-ж означити можливості сучасного політичного співробітництва між західними великодержавами та московським урядом як дуже невеликі. Зазначити політичні плани московського уряду в Європі, вирислені на з'їзді тим більше потрібно, що саме тепер західні великодержави пропонують ССРСР відновити політичну і мілітарну співпрацю, започатковану його приступленням до Ліги Націй і закінчену формально тимчасово мюнхенською конференцією. Концепція зовнішньої політики московського уряду, устійнена на з'їзді, складається головно з двох наскрізь суперечних частин — з демократичними державами проти фашистських, та з «народними» і «національними» фронтами проти сучасних урядів і національних партій цих-же демократичних держав. Але залишимо слово самому Сталіну і Мануїльському.

Як звичайно, Сталін починає з порівняння лиха і злиднів в капіталістичних державах з добробутом і блискучим господарським розвитком в ССРСР, про які буде нагода говорити нижче. «Вже другий рік відбувається нова імперіялістична війна на величезній просторі від Шанхаю до Гібралтару, до якої втягнуто понад 500 мільйонів людности». Про участь Комінтерну і самого московського уряду в цій «імперіялістичній» війні, розуміється, не згадує. «Переокроюється силоміць мапу Європи, Африки, Азії. Стрясено в основі цілу систему післявоєнного, так званого мирного режиму. Число безробітних, яке в 1933 р. сягло числа 30 мільйонів в цілім світі, впало в 1937 на 14, але піднялося в 1939 р. знов на 18 мільйонів. Японія, провадячи війну в Хінах, вже другий рік дезорганізує безмежний хінський ринок, роблячи його майже недоступним для товарів інших держав» (боронячи

його від московського наступу, розпочато збройно в 1928 р. М. Д.). Нова криза буде, по думці Сталіна, більшою попередньою, бо захопить ніби й воєнну господарку Німеччини, Італії та Японії. Щасливий, хто вірує. Про політику демократичних великодержав Сталін такої думки: «Систему уступок демократичних держав можна з'ясувати їх страхом перед тим, що друга імперіялістична світова війна може допровадити до перемоги революції в кількох державах. Але головною причиною є відмовлення від політики колективного спротиву. В політиці невтручання помітно стремління не перешкоджати, щоб Японія розпочала війну проти ССРСР та щоб Німеччина, загрузши в європейських справах, тако-ж втяглась до тієї війни. Коли-ж вони, загрузши глибоко в тій війні, виснажаться, досить буде демократичним державам виступити з свіжими силами, щоб диктувати свої умови. І таньо, і любю! Кинули, наприклад, напризволяще ЧСР, порушивши всі зобов'язання, а потім почали галасливо брехати про «неміч російської армії, про розклад совітської авіації, про розрухи в ССРСР», пхаючи німців далі на схід та обіцяючи їм легку здобич. Треба признати, що це дуже виглядає на підбадьорення напасника. Самі учасники мюнхенського порозуміння не мають довір'я до нього...» Але найменше довір'я має очевидно Сталін до західних великодержав, що пропонують йому тепер спільну акцію проти Німеччини та Італії. Це недовір'я переходить в справжню манію переслідування, оскільки ці держави та їх преса зачіпають справу України. В цій справі він заявив наступне: «Характеристичним є галас, який піднесла англо-французька і північно-американська преса з приводу совітської України. Діячі цієї преси кричать, аж хрипнуть, що німці йдуть на совітську Україну, що вони мають в руках так звану Карпатську Україну з населенням біля 700.000 та не пізніше, як цієї весни вони приєднають до неї совітську Україну, що має по-над 30 мільйонів населення. Виглядає на те, що цей підозрілий галас має на меті збільшити лють совітського союзу проти Німеччини, затроїти атмосферу та спровокувати конфлікт між обома державами без наявної причини...» Давши таку гостру відправу діячам преси, що псують «добросусідські відносини з Німеччиною», Сталін безпосередне по цім піддається очевидно сам «провокації», бо проголошує бундючно: «Можливо, розуміється, що в Німеччині є! божевільні, які мріють про прилучення слона, себ-то совітської України, до комахи, себ-то Карпатської України. Але коли дійсно такі фантасти знаходяться, то вони не повинні мати сумніву, що в нашій країні знайдеться для них потрібна кількість примусових сорочок...» Про Буденного оповідали в совітських колах, що він жадав собі мільйон кінноти, щоб здобути Нью-Йорк, тепер okazується, що в уяві Сталіна совітська Україна межує з Карпатською Україною. Отже демократичні союзники Сталіна справді не повинні гніватися на нього, коли він висловлює відносно них наступні припущення: «Ще характеристичніше, що де-які політики і діячі

преси Європи і ЗДПА втратили терпеливість, чекаючи походу на совітську Україну, і починають самі відкривати справжню підоснову політики невтручання. Вони просто говорять і пишуть чорним по білому, що німці їх гірко розчарували, бо замість того, щоб посунутися на схід проти совітського союзу, вони звернулись очевидно на захід і жадають колоній. Можна думати, що німцям віддано Чехо-Словацьчину, як заплату за зобов'язання розпочати війну проти ССРСР, а німці відмовилися платити по векселю і післали їх кудись подалі...» Треба справді лише дивуватися, що, маючи таке переконання щодо політики західних великодержав, московський уряд звертається з протестом проти окупації Богемії та Моравії не до Лондону чи Парижу, а разом з ними до Берліну. Але дух московського імперіялізму незглибимий.

Промова Мануїльського могла бути, природне, лише доповненням до промови Сталіна, але й вона заслуговує на де-яку увагу вже з огляду на те, що Мануїльський є фактичним керманічем Комінтерну, тоді як Дімітров є лише виконавцем наказів Кремля. Варто у всякім разі порівняти ноту Літвінова до Берліну в справі окупації Чех з де-якими уступами промови Мануїльського, який казав, між иншим, наступне: «Успіхи фашистів в часі від 1935 до 38 року були можливі тому, що блоку фашистських напасників помогали сили світової реакції, реакційні елементи французької, а особливо англійської буржуазії. Вони голублять мрію про те, щоб використати німецький фашизм, як п'ястук для удару по ССРСР. План англійської реакційної буржуазії полягає в тім, щоб офірвати німецькому фашизмові малі держави південного сходу Європи, спрямувати Німеччину на схід проти ССРСР та поділити разом з Італією на шкоду Франції Іспанію та сферу впливів в Середземнім морі. Разом з тим англійська реакція хотіла б руками ССРСР поломити зуби німецькому імперіялізмові. Вона мріє про розподіл Хін, а одночасно й про господарське виснаження Японії. Не бажаючи упадку фашизму в Німеччині, Італії та Японії, вона хоче узалежнити їх від англійської імперії. Під тисненням Німеччини й Італії французька реакційна кліка, що волочиться позаду англійської реакції, руйнує власними руками систему союзів, створену по світовій війні...» Такої думки тримається московський уряд про західні держави, що запрошують його наново до системи колективної безпеки. Останню надію покладає Мануїльський на Рузвельта та англійську опозицію, зазначаючи наступне: «Найбільша капіталістична держава світу, ЗДПА, збивають до купи з південно-американських держав блок для спротиву фашистській експанзії, тим самим вони активізують спротив напасницьким планам фашистів і в інших частинах світу, тако-ж і в Європі... Страх за цілість імперії, якій загрожує німецький фашизм, пхає навіть частину імперіялістичних кол, діячів типу Даф Купера, Ідена і Черчіля, до табору опозиції проти сучасного консервативного уряду. Заборчі чини німецького та італійського фашизму лякають тако-ж і частину французької буржуазії і зміцнюють по-

зиці прихильників політики спротиву проти нього...» В дальшій тягу промови зазначає Мануїльський ще виразніше, що московський уряд мав-би в крайнім разі ласку співробітничати з Англією і Францією при умові, що до керми прийде сучасна опозиція. Програмою його зовнішньої політики лишається «боротьба партії за єдині і народні фронти та розвиток демократичного руху на американським суходолі». Разом з тим Мануїльський гірко скаржиться на рух троцькістів в Іспанії, в Хінах і всюди, де Комінтерн розвиває свою акцію.

Основи зовнішньої політики совітського союзу означив Сталін в наступний спосіб: «СССР опирається на зріст своєї господарської, політичної і культурної сили; на морально-політичну єдність совітського громадянства, на приязнь народів ССРСР, на свою червону армію і флоту, на свою мирну політику, на моральне підтримання працівників цілого світу і нарешті на розважність тих держав, які не зацікавлені в порушенні миру». Сівітські завдання в царині зовнішньої політики означає він в наступний спосіб: «Проводити політику миру та зміцнювати зв'язки з усіма державами; додержувати обережності та не давати втягнути себе до конфліктів, що могли б допровадити до війни; збільшувати всіма засобами боєздатність армії, скріплювати міжнародні зв'язки приязни з працівниками всіх країв».

Що значать ці гасла в дійсності, знає, розуміється, кожний, хто має якесь поняття про те, яку роль відіграє демагогія в цій політиці московського уряду і комуністичної партії. Тим часом вистачить довести нестійкість повищих сталінських тез, користуючись самою лише його власною промовою. Найкращою ілюстрацією «зросту господарської сили» може бути подана ним статистика збіжевої продукції, а саме в році 1913 було зібрано 801 мільйонів сотнарів, в 1938 р. — 949,9 м. с. Збільшення виносить, коли вірити статистиці, 118,6 відс. В той-же самий час населення зросло ніби з 140 міль. на 170 мільйонів, себ-то о 121 відс. Отже на особу населення припадає тепер менше збіжжя, ніж в голодні царські часи. «Зріст» худоби Сталін вважає вигіднішим порівняти з 1916. отже третім роком війни, коли коней і волів було здесятковано на потреби армії. Коней було в цій році 35,8 мільйонів, великої рогатої худоби 60,6 м., овець і кіз 121,2 м., свиней 20,9 м.; в липні-ж 1938 р. було коней 17,5 м., великої рогатої худоби 63,2 м., овець і кіз 102,5 м., і свиней 30,6 м. Коли додати до цього, що засівна площа в 1913 р. виносила 105,0 мільйонів гектарів, а в 1938 вже 136,9 м. г., зменшуючи відповідно площу пасовищ, то можна бачити «зріст господарської сили» ССРСР, на яким Сталін будує зовнішню політику, в цілім обсязі господарської руїни держави. Вона виступає особливо помітно, коли зауважити, що московський уряд потребує 483,500 тракторів з 9.256,200 кінських сил, і цілу армію трактористів, щоб осягти без порівняння менших результатів, ніж ті, які осягало селянство з своїми примітивними хліборобськими засобами перед війною. Отже, коли Сталін та

інші промовці на з'їзді хвалилися зростом майна держави, збільшенням заробітків селян і робітників вдвічі і втричі, то це значить, що вони означають цей «зріст добробуту», з одного боку, в безвартних рублях, а з другого боку,—в машинах, що варті не багато більше.

Можна знайти в промові Сталіна й цікаві числа, що свідчать і про «морально-політичну єдність совітського громадянства», а що найменше його комуністичної верхівки. На XVII з'їзді партії було заступлено 1.874,488 членів, на XVIII вже лише 1.600,000 членів, себ-то на 270.000 осіб менше. Подаючи ці числа Сталін зазначив: «Помилка при чистках було більше, ніж можна було спочатку припустити... а виключення з партії є питанням життя і смерті для комуніста.» Як він, так і Жданов зазначав справді, що масових чисток більше ніколи не буде, але з повідомлень совітської преси видно, що «індивідуальні чистки» лютують далі, і різняться від масових властиво дуже мало. Не зменшується очевидно й відсоток «помилки» кожного роду.

Що торкається зокрема «приязни народів», то треба зазначити, що чистки мали своїм наслідком на Україні та інших чужонаціональних теренах ССРСР відносно що-найменше втричі більше жертв, ніж на московських землях. З вузшого кола сталінської кремлівської олігархії не зник властиво ніхто, тим часом як ні один з старих українських большевиків не лишився при владі, і дуже небагато з них лишилося ще при житті. З цього погляду Україну на останнім з'їзді не було взагалі заступлено, бо Хрущові, Коротченкові та інші не можуть бути представниками навіть КПБУ, створеної самим московським урядом по окупації України. Молодий і на Україні мало відомий Задіонченко виступив на з'їзді, як представник самої лише Дніпропетровщини, сконстатував боязко, що на 3000 колхозів його області лише в 195 існують комуністичні організації, тут-же покаявся і пообіцяв поправу, зазначив, що 8 варстатів замало, щоб направляти всі поломані трактори 66 машиново-тракторних станцій, поскаржився на якість направ і обмежився по-за тим зазначенням «блискучих досягнень» своєї області. Властивим «представником України» на з'їзді виступив «вірний учень і співборець Сталіна» Хрущов, москвин, що не має з Україною справді нічого спільного. Промова його, повна непристойних лайок, є дуже характеристичним покажчиком того, що Московщина вимагає тепер від України. Між иншим, вона містить такі перлини московського красномовства: «Український народ ненавидить буржуазних націоналістів і шпівнів, якими були Любченки, Хвилі, Затонські та инше сміття. На них ставлять свою карту польські і німецькі фашисти. Кожний, хто простягне руку до землі вільного українського народу, матиме долю ганебних буржуазних націоналістів, проклятих народом і знищених, як скажені пси. Ми завдячуємо розбиття буржуазних націоналістів передусім нашому керманичеві, великому Сталінові. В любові українських большевиків до Ста-

ліна відбивається любов і безмежне довір'я до нього цілого українського народу. Пани Карпатської України, цієї комахи, як її назвав Сталін, повинні знати, що український народ готовий відбити всіх ворогів, які мали б намір опоганити своїми брудними чобітьми святу землю вільної України...» Повстає мимоволі питання, чи потребував би московський уряд наказувати виголошувати такі гістеричні промови на з'їзді, коли б він себе почував певним на Україні. Але йому й цього показалося замало. Українському поетові, Бажанові, як «представникові української культури», було наказано виголосити на з'їзді славословіє Сталіну українською мовою і почасти віршами, і він виголосив, між іншим, що «стремління Сталіна є стремлінням українського народу», що «Коротка історія ВКПб» є «чудовою мудрою книгою людства, якою кермується українська інтелігенція», що «Україна під проводом Хрущова боронитиме своє щастя і волю і вб'є фашизм на його власній території...» Представникові Білоруси Пономаренкові та представникам інших «національних республік» на з'їзді було наказано говорити в подібний спосіб.

Але коли московський уряд не має інших доказів «приязни народів ССРСР», яку він вважає одною з основ своєї зовнішньої політики, то ця політика має дуже хистку основу. Про решту основ, наведених Сталіним, не потребуємо властиво згадувати окремо, бо реальність їх ніколи не було доведено. Коли-ж зазначені Сталіним основи цієї політики в дійсності не існують, то логічно буде твердити, що й цілі її в Європі та цілім світі не ті, які Сталін зазначає. Очевидно, що «обережну політику миру» провадить московський уряд не лише зі страху перед поневоленими націями ССРСР, а нагіть перед самим московським селянством, як слушно зазначив директор Жан Мартен в «Журналь-де-Женев», отже й «втягнути себе у війну» дав-би московський уряд не раніше, ніж Європу було б уже зруйновано наслідком спільного самознищення обох груп великих держав. Але лишається ще й оправдання надія, що вони зможуть ще порозумітися для спільної ліквідації ССРСР, єдиного справжнього джерела небезпеки війни в Європі.

М. Данько

Не забудьте, що місяць травень — місяць Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Протягом місяця травня складіть вашу датку на підтримання й розвиток українського культурного огнища в Західній Європі, що являється пам'ятником національному героєві — Симону Петлюрі.

Минулого разу я зупинився на тих силах, що підняли до життя нову Іспанію, замінили стару й тепер організують те її нове життя. Але серед тих сил, щоб зрозуміти ліпше все, що в Іспанії робиться і ще зробиться, необхідно окремо згадати про одну з них, що веде перед, що має найбільший вплив і що, здається, в житті проводить саме свої засади. Це «фалангисти», тоб-то іспанські націоналісти.

Їх програма коротко вміщується в головному їх гаслі — «Іспанія єдина, велика і вільна». Ту волю й свободу своїй батьківщині вбачають вони у звільненні з пут капіталізму, соціалізму і комунізму, у звільненні від впливів в їх житті міжнародного жидівства і масонства, у збудованні нового життя, в якому б іспанська національна душа розкошувала тільки в своїй іспанській стихії, атмосфері й обстановці, в якому б панувала соціальна справедливість, побудована на співжитті всіх класів народу та його національній єдності, яке нарешті вивело б їх країну й народ з тієї часткової відсталості, в якій вони опинилися, піднесло б на вищий щабель місце Іспанії в світі.

Фалангисти мають найбільшу організацію з усіх тих сил, що зараз діють в новій Іспанії. Звідси їх переважаючий вплив у житті країни. Вони мають свою велику пресу і, будучи організацією молоді, своїх прихильників мають в старшому громадянстві. Їх вплив сягає навіть на армію. І теперішній вождь Іспанії ген. Франко од двух літ вітає маніфестантів, натовп і тих, що його зустрічають при різних церемоніях, ніяк інакше, як підняттям руки — привітом фалангістів. Рух молоді, він молоді уділяє велику увагу, якою займаються активно те-ж і «рекетисти» — монархисти. Але не можна не зауважити різниці у вихованні тих і других. Досить взяти до рук журнали для молоді обох сторін і до ока впадає якийсь спокій, пропаганда католицизму і, звичайно, патріотизму в журналах рекетистів, і, з другого боку, поруч з гарячим патріотизмом, в пресі фалангістів для молоді, зауважуються більше прояви молодечої енергії, рух, пробоєвість, якість неупорядкованого стремління в осягненні тих нових ніби для краю завдань, що являються вічно разом з тим старими для всіх народів, але здійснювати які дано лише здоровим і сильним з них. І ще одна подробиця. Не дивлючись на певну різницю в організаціях молоді рекетистів і фалангістів, ці обидві організації виховуються в дусі всенациональної солідарності молоді. При всіх маніфестаціях і походах разом ідуть відділи тих і других, ніде ви не знайдете й слова про якість протиставлення одних другим, ніде не зауважите виявів неприязни між ними.

Нова Іспанія вийшла не лише з боротьби з комунізмом, але й з тим, що треба назвати «старим світом», коли говоримо про Іс-

панію «нову», націоналістичну. І ця боротьба відбилася на почуттях в Іспанії до того «старого світу», і до «світу нового», серед якого Іспанія тепер ніби вбачає своє місце. Це проявляється скрізь — в пресі, в розмовах, які ви чуєте навколо себе, у проявах прихильності до тих, що Іспанії в її боротьбі за нове життя допомагали, в чисельних відзнаках, що продаються на кожному кроці, і що представляють собою сполучення прапорів іспанського, німецького, італійського, португальського і навіть арабського.

І ще одна риса нової Іспанії: пропаганда Іспанської імперії. Ніби спокійно для чужого ока текло життя іспанського народу, в масі бідного і відсталого. Але цей нарід має блискучу історію. Це нарід, що мав велике минуле, дав світові Америку і в жилах його, ніби спокійного до останнього часу, тече неспокойна бурхлива кров завойовників і мореплавців. Зараз ніби пробуджено всю його енергію, зараз іспанська нація в стані небувалого піднесення, окрилена успіхом і — мслода, рухлива та смілива. І вона ставить собі те-ж і сміливі завдання — створення імперії, що включила б усі іспанські колонії, що об'єднала б у тій «великій і єдиній» Іспанії, весь іспанський народ, де б він не жив, хоч би це було і в Південній Америці, де є шерг держав, що їх створили іспанські колоністи. Не може не впадати до ока велич цього завдання. Але воно — для сильних і смілих. І вже тепер можна читати справоздання в іспанській пресі про діяльність «фаланг» між іспанським народом в Південній Америці, і навіть про боротьбу з ними на місці «старого світу».

Іспанія до останнього часу мало жила європейським, так би сказати, життям. Опіраючись плечима об Піреней, обличчям ця країна була звернена до Африки і до Південної Америки — до своєї африканської колонії та держав іспанської нації за океаном. В минулій європейській війні Іспанія не мала жадних інтересів і була нейтральною. І до цього «європейського» життя ввели Іспанію московські комуністи та тільки що минула цивільна війна. Ця цивільна війна, що тягнулася кілька літ, була не гіршою за кожної іншої, була великим нещастям для Іспанії, яка принести мусіла великі жертви в людях і матеріяльні. При тому це була війна головно із світовим Комінтерном, створеним совітською Москвою і нею підтримуваним. З комунізмом бореться не одна лише Іспанія, але їй припало цю боротьбу винести в дуже тяжкій формі. Звідси розуміння нею тої ролі, яку вона заграла для світу, і особливо для Європи, в боротьбі з совітською Москвою. Іспанія ніколи не цікавилась життям так далекого від неї Сходу Європи, де знаходиться та Москва і де з нею вже двадцять літ боряться інші народи, що в тій боротьбі не побідили ще, впали, і собою навіть прикрили Європу од дальшого московського комуністичного наїзду. Цей схід одначе зацікавився нею, коли до неї приїхали московські агенти для викликання війни та створення в її огні совітської Іберійської федерації, до якої мала входити

і Португалія. І через злу інформованість в ділах совітських окупацій, в Іспанії широко перебільшують свою ролю в боротьбі з комунізмом, думаючи, що це саме Іспанія витримала на собі московський наїзд, що загрожував цілому світові, і що це вона той світ від комунізму рятує.

Теперішній ССРСР для іспанців у масі — це Росія. Росія ворожа, що прийшла на їхню землю їх завоювати, але це Росія. І даремно часто говорити, що є, скажімо, Україна, Кавказ. Коли ви переїздите границю, на контрольному пункті вас записують до реєстру тих, що перейшли кордон. Записують при цьому про національність чужинця. У мене в «нансенівському» паспорті написано «українець». Але для іспанської кордонної сторожі це нічого не значило. У відповідній рубриці урядовець записав «бліий росіянин», не дивлячись на всі мої протести. Поліція в Іспанії географію Європи й народи, що її населяють, повинна знати ще менше. В бюрі преси при головній квартирі ген. Франка, звідки кожний чужинецький журналіст мусить мати журналістичну карту, яку я мав, як журналіст український, — найпривітніша зустріч і узнання вашої національності. В іспанській пресі про Україну ні однієї статті, хоч на тему ССРСР завжди якісь статті бувають, що трактують про слабість совітів, бо там є «чистки», але не зауважив я в цих статтях ані натяку на головну слабкість совітів — ріжнонаціональний склад тієї держави й боротьбу ріжних народів, що живуть під совітами, проти Москви. У військових, яких мені була нагода пізнати — зрозуміння українських стремлінь, може внаслідок скоріше якоїсь чисто професійної солідарності з чужинним колегою, «українським капітаном». А для одного капітана, коменданта однієї місцевості, де я перебував і який хотів бачити чужинця, що переїжджає через його волость, я просто був навіть «українським консулом». Коли я спробував довідатись про те, чи боряться іспанці з російським комунізмом і на полі якихось міжнародних організацій, треба було прийти до того, що вони зв'язані з так званою Лігою Обера, що, борячись з комунізмом, тримає з російською еміграцією і приймає їх концепцію возстановлення неділимій Росії. Це все могло б бути як би відповіддю на можливе питання, як Іспанія й іспанці ставляться до України? В коротких словах — найбільша непоінформованість, хоч міг я разом з тим констатувати, що у вищих колах про Україну знають, хоч і не в належній мірі. Приходилось мені зустрічатися з молодими іспанськими дипломатами: навіть цікавляться Україною, хотять зрозуміти український рух, особливо ті, що вже перебували в тих слов'янських країнах, де про український рух їм приходилось чути. І де тільки журналіст не може пройти? Це дуже добра і зручна фірма для зустрічей і розмов у самих ріжнородних колах, з самими ріжноранітними людьми. Вони зустрічались з українцем, пізнавали як би Україну, коли цього хотіли. А я старався пізнавати Іспанію. Можна про неї багато сказати навіть після короткого там побуту. Але загаль-

Народні іспанські убрання з околиць Саламанки

них зауважень і спостережень може вистачити й тих, які я оце подаю. В цьому пізнанні чужої країни старався я піти як можна далі. Я приглядався до всього, хоч може багато могло втікти від моєї уваги. Щоб зрозуміти те, що саме зараз в Іспанії проходить, я вдався і до іспанської літератури. Помогли мені в цьому й деякі іспанці. Мав я досить вільного часу, щоб переглянути з псмиччу одного милого архітекта, бувшого гелсви одного з більших іспанських міст, збірку вибраних поезій іспанської літератури з найдавніших часів до останнього часу. Це щось, що може імпонувати, коли половина тієї збірки гіршеється до віків середніх і навіть є між ними вірші XI-XII-XIII століть. Упав мені до ока один прекрасний вірш. Показав я його всім знайомому.

— Ви не псмилитесь, — каже тей, — це-ж вірш *Loce de Vega* (жив 1562-1635), прекрасний вірець іспанської поезії, які й піддає іспанську душу.

Я цей вірш дозволю собі тут навести:

¡ Oh libertad preciosa,
ni comparada al oro,
ni al bien mayor de la espaciosa tierra,
más rica y más gozosa
que el precioso tesoro
que el mar del sur entre su nácar cierra ;
con armas, sangre y guerra,
con las vidas y famas,
conquistado en el mundo ;
paz dulce, amor profundo,
que el mal apartas y a tu bien nos llamas:
en ti sola se amida
oro, tesoro, paz, bien, gloria y vida.

Це значить, коротко: «Дорогоцінна свободо! Ні з чим незрівнима — ні з золотом, ні з найбільшими скарбами широкої землі, багатша й мильша за найкштовніші дорогоцінності, ніж південне море з пурпуровим небом, завойована в світі зброєю й славою в війнах і крові... В тсбі одній — золото, дорогоцінності, мир, добробут, слава й життя».

Я подумав тоді собі: як що іспанці знають свою історію і коли вони мають такі вірці своєї поезії, що показує, якого вони духа, їх, певно, трудно буде побідити тим силам, що оце проти національної Іспанії всюють.

Це вже два роки, як я повертався з своєї подорожі по Іспанії. Все, що я бачив і все, що я пізнав, вкладався на свої місця в моїй уяві, і всьому тому підбився якийсь підсумок. І коли мене питались, що рсбитися в Іспанії і які, на мою думку, вигляди на перемогу у воюючих сторін, то я, дама що був тільки з одного боку, без вагання міг одно сказати: побідник ген. Франко і молодий український націоналізм.

Я не помилився.

Семен Нецай

ПОДІЇ Й НАСТРОЇ В ЗВ'ЯЗКУ З НИМИ

(Лист із Білгороду)

Коли в кінці минулого року розпочалася була боротьба за права Карпатської України і вся світова преса була голосно заговорила про українське питання, то все це знайшло сильний відгомін не лише між місцевими українцями та росіянами, а тако-ж і між сербами. Все це в різних колах викликало різні вражіння і кожний по своєму на це реагував.

Свідомі, здебільшого зорганізовані в Громаді, українці не виявили зовнішньої метушні, взялися до праці та звернули всю увагу на інфор-

— Події на Карпатській Україні. — Позиція Німеччини у справі Карпатської України. — Висновки.

Увага українського громадянства на протязі останніх тижнів зайнята тими подіями, що мали і мають місце на Карпатській Україні. Ця справа подекуди відсунула на задній план всі інші питання та інтереси й набрала значіння центральної проблеми українського життя. Тому вважаємо за необхідне присвятити цій справі ще раз увагу, щоб полегшити нашому громадянству в ній орієнтуватися.

* * *

Мав місце довгий антракт в збройній боротьбі за українську державність. Набрала була ця боротьба інших, невидимих форм. Ворогами української державности цей антракт було використано, як найповніше й найширше. Скільки матеріялу було призбирано за ці роки, щоб довести, що українська нація, як найкраще пристосовувалась до тих умов, які було створено для неї побідниками, і віддано і вдячно служить тим, що опанували її землю.

Аж прийшли безрезневі події на Карпатській Україні. Роспад Чехословаччини, до складу якої перед тим входила, як федеративна держава, ця найдалі на Захід висунена маленька частина нашої великої батьківщини, поставив уряд Карпатської України перед єдино-можливим розв'язанням питання про дальшу долю країни — проголошенням її державної незалежности. Самостійність Карпатської України було проголошено в той момент, коли мад'ярські війська вже розпочинали обсадження кордонів і коли українські збройні сили перебували в початковій стадії свого формування. А проте, не зважаючи на всі несприятливі обставини, Карпатська Україна стала до збройної боротьби за свої національні й державні права. А проте вона на спробу мад'ярських окупантів опанувати українську землю дала відповідь, гідну великої державної нації. На кожному кроці мад'яри зустрічали упертий збройний опір. Січові відділи, яким бракувало й військового вишколу, й належного озброєння, використовували всі можливості для того, щоб спинити наступ мад'ярів. Карпатська Україна зросилась кров'ю, й то благородною кров'ю своїх найкращих синів, що полягли в обороні національної чести, та чорною кров'ю ворога-окупанта.

Мад'яри святкують свою перемогу. Вони вважають, що коли їм, що посідають військову силу, модерно озброєну, вдалось зломити спротив українських частин, що йшли до бою з голими руками, то це вже розв'язало справу Карпатської України. Ми знаємо, що це не так. Ми знаємо, що події на Карпатській Україні — це лише пролог, це лише перші крішаві зірничі нового стану збройної боротьби за українську державність, що оце тепер розпочався. Те, що окрилювало дух і наповняло ентузіазмом тих, що встали оружно до боротьби з ворожим наступом на Карпатську Україну, було не лише ідеєю оборони їх вузької батьківщини; було це передусім великою ідеєю визвольної боротьби цілої української нації, перейняття тими традиціями, які склали зміст і характер подій 1917-20 років на цілому просторі українських земель. Не випадок, що серед тих, хто брав чинну участь в боях на Карпатській Україні, ми знаходимо імена й тих, що колись, перед двадцятьма роками, боролись за Українську Державу на інших теренах і з другим ворогом. Традиції української визвольної боротьби творять нових adeptів, шикують нові кадри на всіх просторах українських земель. В тому, що вони з'єднали собі нових за-

мування місцевої людности про наші справи, використовуючи те зацікавлення, яке раптово з'явилося. Натомість менше свідомий елемент та різні «малороси» почали «опреділятися», шукаючи відповідних до їх орієнтацій і почувань «центрів», і створили «Кирило-Мефодієвське товариство», що вступило в зв'язки з П. Скоропадським. Москалі влаштували багатолюдні сходини з рефератами й дискусіями. Лаялись між собою і всі вкупі лаяли українців. Дали кілька разів з великим успіхом гумористичну ревію «Гоп, мої гречаники», в якій зачепили українців усіх гатунків.

На Карпатській Україні йшла далі боротьба — чехи силвились накласти свою руку знову на молоду державу, українці противились, боролись із молодечим завзяттям, скріплювали волю та права. Українська емігранція жила життям своїх братів там, і залежно від подій, то стискала п'ястунки, то раділа і була щаслива. Москалі притихли і злісно посміхалися...

І враз — прийшли катастрофічні звістки... Серце і почуття рвалися туди, було бажання допомогти й однаково гризло почуття власного безсилля. Події розвинулися, надходили звістки одна трагічніша від другої, розгорталася ще одна кривава сторінка в історії України. Не остання, ні, але певно, передостання на шляху до нашої волі...

19 березня прибув до Білгороду президент о. А. Волошин з деякими вищими урядовцями та міністром п. А. Штефаном. Зупинились в другорядному готелі в скромних кімнатах і приймають українців, що приходять висловити свої співчуття та почути про те, що було.

Стомлені, змучені обличчя. Висловлюють жаль на тих сильних, розказують страшні речі про поведінку «слов'янських братів», що в час боротьби загнали ніж у спину молодим українським героям, які боролись за волю своєї держави...

Через кілька днів від'їхали до Загребу, а в Білгороді лишився лише п. інж. І. Романюк, що має допомогти розміщенню біженців, яких Югославія згодилась прийняти. Треба було згубити кілька днів, поки нарешті було поладнано всі адміністративні формальності і нарешті група до 220 втікачів дісталася до Руского Керестуру — центру культурного життя бачванських українців. Між втікачами є люди з усіх земель України, головно інтелігенція. Є чоловіки, яких родини залишилися на Карпатській Україні, а є й жінки з дітьми, яких чоловіки віддали життя в боротьбі за незалежність Карпатської України. Становище їх дуже тяжке, а у деяких то й просто трагічне. Хоч зараз мають стріху над головою й не голодні, але будучина цих нових українських емігрантів безперечно гірша від нашої. Більшість, здається, від'їде до Німеччини, бо вигляди на можливість дістати працю в Югославії досить невеликі.

Бажаючи полегшити становище нових емігрантів, українці в Білгороді та Рускім Керестурі заснували комітет допомоги. В Білгороді заснування комітету було задумано на широкій базі з участю представників усіх українських угруповань та чільніших окремих українців. На жаль, ці наміри не здійснилися, бо, крім групи гетьманців, у комітеті не беруть участі де-які українці матеріяльно добре ситуовані, але які стоять осторонь від тутешнього українського життя. Свого становища не змінили вони навіть і в цьому випадку. Героїчна боротьба січовиків та нещаслива доля емігрантів зворушила навіть сербів, які ніколи не мали якихось особливих симпатій до українців, — і вони щедро пішли на допомогу нам, — але не могла зворушити де-які задубілі українські серця...

В. Анєльий

взятих прихильників саме на Карпатській Україні, яка стільки століть перебувала відділеною від головних осередків українського життя і їх впливів, яскраво виявляється та притягуюча потенціальна сила, яку мають за собою українські гасла й традиції. Свідчать події на Карпатській Україні про майбутні сили, якими буде розпоряджатися український визвольний рух там, де сконцентровані основні маси української нації, там, де остаточно буде вирішуватись справа відбудови Української Держави.

Держави падають не лише тому, що їм бракує матеріальної сили для своєї оборони. Так само не лише матеріальна сила є тою базою, що на ній може бути збудована нова держава. Найкращим прикладом того є Чехо-Словаччина, в якій пануюча нація — чехи — без жадного опору і спротиву піддалися під чужу протекцію і опіку, хоч і мала армію і всі технічні можливості для своєї оборони. Чехи піддалися, бо бракувало їм ідеї, бо перебували вони в тому моральному стані, який може найкраще з'ясувати їх теперішній провідник д-р Гаха, здобувшись, в цей переломовий для нації момент, для своїх земляків на пораду не займатись доносами і не бути підлизами. Яка різниця між чехами і тими, що стали до бою на Карпатській Україні, що виявили себе гідними членами тої нації, з якої вийшли герої Крутів і Базару. Події показали, що існує у нас та моральна сила і той ентузіазм, без яких не може бути збудована жадна держава. А події на Карпатській Україні це лише пролог, це лише початок.

* * *

Події на Карпатській Україні мають для нас ще й інший аспект та інше значіння. Вони не тільки сповнюють нас гордістю з приводу того, що ця країна так гідно й достойно виступила в обороні чести української нації. Вони разом з тим вимагають оцінки політичного характеру, в якій не вільно піддаватися впливам почуття. Ми знаємо, що процес державного будівництва на Карпатській Україні, як федеративної частини Чехо-Словаччини, проходив під знаком великого прихильного заінтересовання німецьких чинників. Правда, не було в цій справі жадних заяв німецьких офіційних кол. Але, оскільки велике заінтересовання справами Закарпаття виявляла німецька преса, підпорядкована державному прововоді, не можна було мати сумнівів, що справа Карпатської України знаходить підтримку в офіційних німецьких колах. Здавалось би, що при цих обставинах Карпатська Україна мусіла б знайти піддержку в Німеччині й тоді, коли вона після розпаду Чехо - Словаччини проголосила свою державну самостійність. Ми знаємо, що цього не сталося і що наслідком цього в досить широких колах українського громадянства наступило розчаровання. Надії, які ці кола покладали на Німеччину, не справдилися. Карпатська Україна була залишена на власні сили.

Треба признати, що в тому розчарованні, що є наслідком становища Німеччини до справи незалежності Карпатської України в березневих днях, є багато моментів непорозуміння. Мали б ми право бути розчарованими, коли б мали підстави вимагати від Німеччини, щоб вона в своїй політиці керувалась вимогами не своєї, німецької державної рації, а нашої, української. Цього очевидно нема й не може бути. Кожна нація й кожна держава має свої специфічні потреби та інтереси, що ніколи вповні не можуть покриватися з інтересами інших держав і націй. Був період, од часів Віденського арбітражу до розпаду Чехо-Словаччини, коли інтереси Карпатської України й Німеччини в багатьох точках сходились. Але після розпаду Чехо-Словаччини німецькі плани урегулювання відносин в Середній Європі вибудовано було так, що при їх реалізації український чинник на разі не брався в обрахунок. Це є незаперечне право Німецької держави і її провідників будувати свою політику і свої плани так, як того, на їх думку, вимагають їхні державні потреби і інтереси. Так само, як наше право будувати нашу політику так, як це каже нам наш національний інтерес.

Відділ у Межиріччі Українського Центрального Комітету в Польщі,
в 125 річницю народження Т. Шевченка

(Див. стор. 28)

В тому розчарованні німецькими потягненнями в справі Карпатської України, яке має місце тепер в досить широких колах нашого громадянства, є багато елементів трактовання може й несвідомого, української національної проблеми за допомогою категорій і оцінок старих і минулих етапів нашого політичного розвитку. Був час, коли панували настрої і віра, що українську національну проблему хтось може нам розв'язати без нас. В Галичині в довоєнних часах пересічний галицький інтелігент покладав багато необґрунтованих надій на цесаря так само, як в колишній російській Україні панувала необоснована віра на майбутню російську конституцію або революцію. В модифікованому до певної міри вигляді ці настрої залишилися в громадському обороті і після революції в формі різних «орієнтацій», що свого часу серед нашого громадянства користувались такою популярністю. Покутують в певній мірі пережитки цих старих і минулих настроїв і в тих перебільшених надіях на Німеччину, що були поширені донедавна між багатьма українцями у зв'язку з її відношенням до Карпатської України, як федеративної частини колишньої Чехо-Словаччини.

Цім усім надіям і сподіванкам на когось, на чиюсь поміч і допомогу, що при мінімальних зусиллях з нашого боку розв'яже нашу національну державну проблему, бракує розуміння органічного характеру процесу творення національної державности. Національна держава є завершенням процесу організації національних сил. Цей процес нічим не може бути затриманий і лише його розвиток і поступ в усіх ділянках духовної і матеріальної культури є тою основною базою, що забезпечує створення власної держави. Лише відповідна стадія процесу самоорганізації нації може забезпечити їй відповідне й належне використання тої чи іншої міжнародної кон'юнктури. Речі, про які оце говоримо, належать до досить таки примітивних і елементарних. Проте вони й досі не ввійшли у плоть і

кров нашого громадянства. Коли б вони користувались фактичним загальним признанням, широкі кола нашого громадянства були б забезпечені від безпідставних надій та од прикрих розчаровань, що нормально приходять їм на зміну.

* * *

Та реакція, яку в ширших колах нашого громадянства викликали події на Карпатській Україні, для нашого майбутнього може принести як позитивні, так і негативні наслідки. Завданням керуючих чинників у нашому громадському житті буде ослабити впливи негативного порядку і належно використати впливи позитивного характеру.

Великою помилкою буде, коли, як реакція на події на Карпатській Україні, серед нас виникнуть настрої демобілізаційного порядку. Треба собі усвідомити з повною ясністю й виразністю, що березневі події на Карпатській Україні не лише не ліквідували, але заактуалізували справу української державності, навіть в цій найбільше на Захід висуненій частині нашої землі. Оскільки відносини в Середній і Південно-Східній Європі далеко від своєї стабілізації, ще передчасно говорити про те, що ця справа вже знайшла своє остаточне вирішення. Тим менше є підстав говорити й думати про можливість зняття з порядку денного справи української державності в її цілому. Питання Сходу Європи лише приходять на чергу, а з ним і справа української державності. Тому нема й не може бути жадних підстав для демобілізаційних настроїв.

Ще більшою помилкою було б, коли б, наслідком психологічно цілком зрозумілого огірчення останніми посушеннями Німеччини, в нашому громадянстві почали ширитись настрої, що не рахувались би з тою реальною ролею, яку ця держава може відіграти і відіграє в розв'язанні проблеми Сходу Європи, отже тим самим і України. Політика не знає сантиментів і не може на них базуватись. Отже, як би не панувало серед нас огірчення в зв'язку з позицією Німеччини в справі Карпатської України, не повинно воно нас вести до того, що б ми, негуючи фактичний стан річей, вдались до розшукування якихось нових фантастичних «орієнтацій». Треба рахуватись з фактом, що справа української державності розв'язується на базі організації власних сил нації при реально існуючих відносинах міжнародних сил на Сході Європи, серед яких роля Німеччини є зараз виключна по своєму значінню.

Натомість цілком позитивною і здоровою реакцією на останні події буде зникнення поширених донедавна у нас перебільшених надій на Німеччину, зникнення настроїв, що цій державі хотіли надати якусь провіденціальну роль в справі відбудови Української Держави. Треба завжди мати на увазі, що міцною базою для держави є в першу чергу власна сила і власна організація самої нації. Чужа сила й чужа допоміжна віра вливаються лише другорядним чинником. Зайва сантиментальна віра в чужу силу і чужу допомогу, присипляючи власну енергію і власну творчість, може дати лише небажані і негативні наслідки.

Хочемо вірити і надіятись, що українське громадянство вже остільки зріле і підготовлене, що воно зуміє використати досвід березневих днів на Карпатській Україні в інтересах посилення і зміцнення темпів акції, спрямованої на відбудову української державності.

В. С.

С В О Ї М Ш Л Я Х О М

(НАРИС УКРАЇНСЬКОЇ СУЧАСНОСТІ)

ЗАМІСЦЬ ПЕРЕДМОВИ

(Продовження)

* * *

Приблизно вже від двадцяти років в українській думці увесь час лунають голоси про орієнтації. І так настирливо оті орієнтації дали себе знати, що доходили у своїх висновках до примітивізму. Плуталосся політичні орієнтації з ідеологічними, культурні з економічними, духові з геополітичними, і виходило в українській душі зо всього того щось подібного до вінїгрета, який не до перетравлення був молодим українським шлуномком.

Головними з тих орієнтацій — то були: на Європу (західники), на Росію (малороси, українські комуністи), на себе, «на свої сили» (так зв. націоналісти). Але ні одна з тих орієнтацій не була яскраво одзначена, хоч і аргументувалася безліччо агітаційної літератури, і коли на них поглянути зверху, то справді не видно, щоби в них проступала українська суть, це скорше були шукання виходу із сумної ситуації тих років. Сама серйозна і обґрунтована з них була звичайно: на Європу.

У двадцятому столітті одним із головних її пропагаторів був д-р Д. Донцов, головним чином книжкою своєю «Підстави нашої політики».

Заслуга д-ра Д. Донцова в цьому напрямі велика. По-перше, тому, що він кинув це гасло в безкомпромісовий спосіб і цим поклав певні рямці у зреволюціонованому хаосі української думки і дав напрямок певного мислення, а по-друге тому, що він представив нам Росію такою, якою вона є; змалював багатим матеріалом правдиву її фізіономію і яскраво позначив небезпеку співжиття з нею, особливо співжиття духовного.

Але є й велика хиба у д-ра Д. Донцова. Сказавши нам — орієнтуймося на Європу — не сказав нам, на яку. Так, як у тій пісні нашій:

Ти сказала: під комору,
Не сказала — під котору...

За д-ром Донцовим, одні на віру, другі — з переконання, треті — з одчаю, а четверті просто тому, що «всі так» — пішли по Європу і досі ходять. Кажемо, одні на віру. Пішли бо хотілося чогось культурного, мовляв, нового, протилежного тому, що було на Україні до революції, одмінного од примітивного провінціалізму.

«Ради Бога, манжети надіньте, що-небудь їм скажіть: вони питають, чи єсть у нас культура» — радить П. Тичина («Золотий Гомін» — «Замість сонетів і октав». Львів — Київ. 1922).

Другі — з переконання, або скорше з захоплення. Ота ціла плеяда письменників, поетів, публіцистів — старших і молодших, що в історії України знають і віднаходять лише зв'язки з Заходом, впливи й сліди західної цивілізації. Деякі з них, навіть учені, зайшли аж так далеко в Європу, що й походження України повели десь з-під Піренеїв. То вже така сила була переконання їхнього.

Треті з одчаю. Це ті, що дійшли до точки, далі — нікуди.

«Ішов у нікуди, без мисли, з тупою пустотою», — хвалиться Хвилевий (Я — романтика),

і з одчаю гримнув, стукнувши п'ястком об стіл: «Дайош Європу!» Аби з чортом, а проти Москви. Цей вже справді не розбрав, на яку Європу.

А решта пішла тому, що «всі пішли».

І шукаємо тої Європи. Мало хто її знаходить, бо вона — та Европа, в кожній країні інша і одмінна і зовсім не подібна до тої, якою ми її уявляли, шукаючи її.

Друга-ж хиба д-ра Д. Донцова — це та, що, відхрещуючися від Москви, отсаянював він її з Азією і таким чином відштовхував і себе і нас од Азії.

Наведемо кілька характерних тверджень його.

«Може, як сказано вище, контакт зі Сходом (прокляття нашої історії) не в однім скалічив народню душу, але підстави нашої культури були й лишилися західні («Підстави нашої політики». Відень. 1921).

«У цій вічній нашій боротьбі проти хаосу на Сході» (там-же).

«Можливо, що через стале стикання зі Сходом, набралися ми від нього чимало такого, чим бридиться мусимо...» (там-же).

Далі-такі вирази, як от наприклад: «татарсько-московська автократія», «принципи російсько-азійський», «турансько-московська цивілізація».

Нам видається, що ототожнення Москви із Сходом є хибним і особливо тепер, коли цей Схід, лише правдивий схід, мало знаний на Україні, сьогодні власне виявляє таку подиву гідну боротьбу проти Москви.

Українська-ж думка устами молодших письменників, поетів, публіцистів так само, як і з Європою, робить за д-ром Донцовим ту-ж хибу ототожнення Москви із Сходом, не контролюючи, чи ця теза справді є непогрішимою, не припускаючи навіть, що вона повинна мати корективи, не відчуваючи, що сам час несе поправки.

А од того, як наслідок, страждають і наші безконечні орієнтації, які мають ті-ж самі хиби спрощення і ототожнення.

Отож і завданням цього нарисувати і є, хоч приблизне окреслення наших гасел і перевірки їх вартости у світлі сучасности, на майбутнє.

Наші шукання по Європах з метою знайти Європу (але яку?) уже мають свій, так би мовити, вік. І тому можемо говорити про результати цих шукань.

А наші спостереження над Московією і Сходом-Азією те-ж ніби вже можуть дати висновки і тут можна вже в де-чому поставити крапки над «і».

Чим-як глибше ми, Українці, востаємо в себе, у свою історію і у своє призвання, чим сильніше відчуваємо свою роллю і місію на Сході Європи, тим поважнішим нам мусить видаватися потреба вияснення цих проблем: Европа — Москва — Азія, тим відповідальнішими повинні бути висновки наших спостережень, бо українська думка, у своїх шуканнях дійшла вже до етапу, який заважатиме на дальшому розвитку тої думки.

Повторимо, що це важливо ще й тому, що, хоч і рудиментарно відповідаючи на ці питання, ми знайдемо себе і оті власні сили, які до сьогодні на шпальтах наших газет і журналів були лише агітаційними гаслами, що не мали ні органічного зв'язку з нашим минулим, ні характеру процесуального росту, ні звичайного життєвого підкладу. І щойно тепер, по двадцять перших роковинах проголошення нашої незалежності, ми бачимо, як українська думка «пірнула в наше давнє й недавнє минуле, вона знайшла там припорошені часом і негодою цінності великої внутрішньої сили. В нас самих, в історії землі нашої, того багатого і плодючого чернозему, у Карпатських горах, у Волинських і Буковинських лісах, у Запорізьких степах, по-над берегами Чорного моря, — наша дум-

на знайшла все те, що потрібне для творення «власних сил», достатнє могутніх не тільки для затвердження й оборони життя нації, але і для розвитку імперських тенденцій, що були підставою величи колишньої Київської нашої Держави. Ці внутрішні якості, заховані в землі нашій, розростаючися, творять собою комплекс вибухового матеріалу такої сили, що їх, як запасів енергії, вистачить на урухомлення державно-національного організму на многі літа» (з промови автора цих рядків на святі Державности. «Тризуб», ч. 7 (607) з 13. 2. 1938 Париж).

* * *

Одначе перед тим, як перейти до окреслення намічених проблем, мусимо одзначити певні наші позиції.

Нема що казати про те, що українська цивілізація позначає на собі великі і дуже глибокі сліди своїх зв'язків з Європою. І це зрозуміло: європейська і українська цивілізація розвивалися поруч в одному часі і просторі. Починаючи від Княжої доби Україна йшла, не відстаючи, в парі зo всім розвитком європейської думки у різноманітних галузях. Чи то була політика, чи то наука, чи то право, чи то мистецтво — Європу у нас чути. Лише кожний слід Європи на Україні має свій штамп український, печать української суті.

Прикладів тому наша історія дає безліч.

Наприклад, доба Княжа. Християнство. На кінець X-го століття вже християнство стало офіційною релігією на Україні, але які своєрідні форми воно прибрало. Як догма християнства почала зростати з стародавніми звичаями і повір'ями! Як в новому (чи-ж зовсім новому?) укладі знайшов своє місце майже увесь дохристиянський релігійний ритуал! Усі ті веснянки, гаївки, обжинки, весільний обряд, ворожба то-що. Такий симбіоз, часом, може, протилежних уявлень показує, що Христова віра стала тоді на Україні ніби надбудовою над тим, що там було; ніби нова релігія рафінувала вже існуючу цивілізацію і витворила витончені форми старої української цивілізації. Аматори Європи углядять в тій нашій історії велике стремління тодішніх наших князів (Ольга, Володимир, Ярослав) і провідної верстви до наподоблення зразків візантійської культури — тодішньої Європи — у всьому: одяг, побут, стиль то-що. Але чи-ж можливий був такий розвиток Київської держави з наподобленням Візантії, коли б не було властивого українській землі багатого культурного ґрунту, розвинених засад власної культури, яка так швидко і могуте розрослася?

І цілком слушно пише проф. Д. М. Дорошенко:

«ось до цього джерела (Візантії) культури, яка саме в той час переживала свій ренесанс, — в області релігійно-філософської думки, в області науки, письменства, мистецтва, — до цього джерела доторкається наша молода Київська Русь і припадає до нього жадібними устами; її здоровий юний організм легко засвоює елементи цієї культури, але не скоряється їй рабськи; він перетворює, модифікує їх на власнім ґрунті і вже в XI в. витворюються у Києві такі умові інтереси, які дозволяють вважати столицю молодої руської держави за один з найкультурніших осередків тодішньої Європи» («Нарис історії України». Праці Укр. Наук. Інституту». Т. I. Варшава. 1932).

І справді, з життя Георгія Амастридського, писаного в початку IX століття, бачимо, що, описуючи напад Руси на Амастру (тепер Амасера, недалеко Синопу) називають Русь «народом, як то всі знають, дуже суворим і немилосердним» (проф. М. Грушевський). «Історія України-Руси». Т. I Львів 1903). Патріярх Фотій у своєму посланню (в 860 році) називає Русь «народом загально звісним з своєї нелюдськості й войовничості» (там-же).

Арабський географ і історик Аль Мас'Уді, що писав коло X віку (його знана праця «Золоті степи і копальні дорогоцінного каміння» — Мюрій ад Драгаб ва Ма'адін аль Джаугар) так описує народ Русь:

«Русь палить своїх мертвих разом з товаром, домовим приладдям, зброєю і одягом. Коли помірає чоловік, то жінку його палять разом з ним; але коли жінка помірає, то чоловіка не палять з нею. Коли це був парубок, то його женять по його смерті. Жінки йдуть з насолодою на смерть, бо самотня жінка не може попасти в рай» (Тіррель, ген.-майор. «Русь у східних літературах». «La Revue des Revues» ч. 43 15. 2. 1884. Paris).

Трохи далі той-же Аль Мас'уді описує походи Руси на південний беріг Каспія на Гілан-Дайлам, Табаристан і Абзукун (Абезгун в інших джерелах):

«Вони (Русь) проливали кров, грабували майно, поносили дітей і посиляли у всі кінці банди грабіжників і підпалювачів. Мешканці берегів були в розпачі, бо ніколи ще не мали вони до діла з подібними ворогами, адже-ж по цьому морю їздили лише мирні купці та рибацькі човни» (там-же).

І от майже за сто літ цей «суворий», знаний всюди «з своєї нелюдськості й войовничості», як «розбійницький», народ стає носієм надзвичайної культури і витворює важливий центр у Східній Європі, що стає вузлом культурних, політичних і економічних стосунків. Менше, ніж за сто літ цей нарід під проводом своїх князів утворює могутню імперію від Карпатів до Тьму—Таракані, від Новгороду до гирл Бористену й Дуная, тримає командні пункти в теперішній Московщині, контролює імперські шляхи «із Варяг в Греки», та на захід через Галич і Володимир і на схід через Волгу й Каспій. Слава про цю державу розходить по світі і запобігають ласки її не тільки Візантія, але й римський германської нації імператор, і королі Франції, Польщі, Данії і т. д.

Треба гадати, що такої трансформації не могло бути на самому ділі, бо ніякий нарід ніде в світі навіть за повні сто літ не міг досягти так швидко подібного розвитку.

Повторюємо, очевидно основи української прадавньої і цивілізації були остільки міцними й глибокими, що вплив з тодішньої Європи (Візантії) виконали лише підсобну роль для розвитку і витончення існуючих вже тоді норм і організації життя. Так, як ніби до старого, і то зовсім не дички, дерева прищеплені були очки надзвичайних солодких овочів.

Більше того. Ще навіть у часи доварязькі, Україна мала сильну розвинену цивілізацію, і проф. М. Владімірський-Буданов одмічає, що

«князі-варяги застали всюди готовий державний устрій» («Обзор истории русского права». Київ 1909).

Одмітимо ще такий факт. 18 червня 860 року Русь, виставивши те, що імператор Михаїл з військом пішов в Малу Азію, несподівано проходила в Константинопольську протоку на двох стах кораблях і напала на сам Царьгород (проф. М. Грушевський «Історія Руси-України, т. I»). Звернім увагу на сам факт: «Русь використала, що імператор Михаїл з військом пішов в Малу Азію» і таким чином залишив в Царьгороді нечисленну залого. Чи не впадає в око оця надзвичайна поінформованість Руси, чи не доводить цей факт існування дуже великої організації зв'язку (при тодішніх способах комунікації і пересування) та розвідки? А подібний зв'язок і розвідка могли бути лише тоді, коли державна загальна організація стоїть на належній височині.

Ми одмітили лише ці два моменти з історії давньої нашої, а скільки їх ще можна знайти з різних ділянок нашого життя: дипломатики, політики, економіки, мистецтва, культури то-що.

Скільки подібних прикладів є і в дальшій нашій історії, аж до наших днів, коли шукається на чужині те, чого ніби у

нас нема, і коли досить лише уважного аналізу, щоб те своє знайти, може запорошене, забуте, послуле, але своє. Характерно, — у свій час Павло Тичина одмітив це у ділянці літератури:

«Один в любов, другий у містику,
а третій в гори, де орли...
... А справжня муза неомузена
там десь на фронті в ніч сушу
лежить запллована, залузана
на українську шляху» («Золотий Гомін»).

І справді, усе життя українське, од давен починаючи, йде своїм шляхом, то розгораючися (у певні періоди), то затихаючи. Що воно має на собі зовнішні форми європейськості — це річ безсумнівна, але що воно у всіх галузях має характер чисто український, зв'язаний з тисячелітніми традиціями землі української, то це річ так само безсумнівна. Це життя наше, сучасними словами мовлячи, було і є європейським формою і національно-українським змістом.

Ця європейськість зовнішня на Україні позначається на всьому нашому життю, аж до того часу, коли після-петровська імператорська Росія почала старанно стирати з українського обличчя оцю європейську форму і накладати свою «общерусскую».

Ще коли Русь-Україна, нащадок Київських князів, існувала окремо від Московщини, навіть багато пізніше Переяславської угоди, як культурна й політична одиниця, то це суцільство не одбивалося в різкий спосіб ні на зовнішній формі, ні на внутрішньому змісті, так би мовити, українськості. В цьому відношенні характерно одзначив д-р Ю. Липа в своїй книжці «Козаки в Московії» оце противенство вдач, характерів, уявлень і понять в українця і москвитянина. Це спостереження є і у тодішніх чужинців: подорожників, істориків, географів (Павло Алепський, Джозеф Маршалль, Едвард Клерк, Боплан, Вольтер, Бусенбо та ин.). Але коли Росії вдається твердо стати обидвома ногами на українському тілі, тоді починає витворюватися ота амальгама «російськості», у виробленню якої, на жаль, взяли участь і українські елементи, і витворення цієї амальгами йшло на шкоду, як європейській формі, так і внутрішньому змісту українськості.

Сьогодні силою різного роду процесів: пізнання себе, усвідомлення свого призначення, віднайдення свого місця в часі і просторі — зникає поволі чужинецьке загущування.

І проступає на зовень — те, що сьогодні українська думка називає українською природньою суттю.

Микола Говальський

(Далі буде)

ХРОНІКА

З Великої України

— Москва в «обороні» Хмельницького. Коли б треба було більше доказів національно-політичної тотожності царського і большевицького московського уряду, то одним з таких доказів могла б бути тотожність їх ставлення до пам'яті Гетьмана Богдана Хмельницького. Йому єдиному поставив московський уряд пам'ятник в Києві з відомим єдинонаціоналістичним написом. Московські чорносотенні агенти називали себе в Києві перед самою війною «богданівцями», а українських патріотів «мазепинцями», і дістали зрештою належну історичну відправу від світлої пам'яті професора М. Грушевського в його відомій статті, опублікованій в українській пресі, затитулованій «Богданівці і Мазепинці», в якій він доводив на основі історичного матеріалу, як неслухно було протиставляти перших другим. Тепер в «обороні» Хмельницького виступили «Известия» з 29. III с. р., заявляючи, між іншим: «Буржуазні націоналісти обливали завжди брудом Богдана Хмельницького, який бачив, що Україна може оборонити своє історичне існування лише в спільстві з московським народом. От звідки походить злість буржуазних націоналістів проти поступового діяча. Характеристична подробиця, в останній часі знайдено недруковані ще вірші Шевченка, в яких великий кобзарь прихильно пише про Богдана; а скільки ганебних вигадок про Хмельницького розповсюдили підлі зрадники, покликаючись на самого Шевченка...» Пишеться це з нагоди вистави історичної драми Корнійчука «Богдан Хмельницький» в харківському театрі імені Шевченка. Написав що «драму» Корнійчук справді зі страху, а не керуючись сумлінням. Вигля-

дає в ній Хмельницький як близьнюк Щорса зперед трьох соток років. Він виголошує большевицько-московіфільські промови, висилає до Польщі «соціалістичних» агітаторів, робить «чистки» серед своєї старшини, викриває «диверсантів», ліквідує власноручно «шпівонів» і т. ін. Але й ця демагогічна карикатура московських прадедаців Корнійчука не вдоволила. «Известия» пишуть: «Автору можна, розуміється, зробити цілу серію докорів. Нема сумніву, що ідею про спільну боротьбу кріпаків повстанців і московського народу треба було б відзеркалити в п'єсі значно докладніше...» А по-за тим часопис має ласку визнати, що «сторінки героїчної минувшини України показано так, що їх звернено цілком в наше чудове совітське сьогодні...» Нова «драма» Корнійчука цікава, розуміється, не сама по собі, але яко взірць убогости тих інтелектуальних засобів, якими московські «скоморохи» намагаються своїми ярмарковими «історичними» виставами збочити національно-політичну свідомість українського народу. Але намагання сучасних «богданівців» матимуть очевидно не кращі результати, ніж їх царславних попередників.

— Мехліс загрожує прийти «карпатський гудзик» до «українського кожуха». «Известия» з 6. IV с. р. принесли справоздання зі зборів партійного активу Київської окремої військової округи, на яких Мехліс промовляв про перебіг XVIII з'їзду ВКП(б): «Промовець висмівав злісно галас, який буржуазна преса піднесла навколо совітської України, яку ніби не досить стережуть». Далі Мехліс казав: «Дуже красномовно оповів Стліл на з'їзді, до чого хочуть приєднати совітську Україну. Є така комаха, Карпатська Украї-

на з населенням в 700.000 осіб, до неї хочуть приєднати совітську Україну з населенням в 30 мільйонів. Це все робиться для того, щоб спровокувати війну між ССРСР та Німеччиною. Цим провокаторам війни треба сказати, що український нарід має звичай пришивати гудзик до кожуха, а не навідворот. І коли хтось захоче випробувати терпелівість українського народу, то він спільно з своїм побратимом, великим московським народом вчинить так, як на Україні призвичаєні робити — пришиє гудзик до українського кожуха...»

Отже, коли Мехліс розуміється на географії краще, ніж Сталін, і не гадає, що Карпатська Україна межус з совітською, то у відповідних місцях мусять очевидно подбати про забезпечення не лише західних, а й східних своїх кордонів.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Польщі

— В Українському Науковому Інституті у Варшаві. 17 с. р. відбулося прилюдне засідання, на якому проф. Мирон Кордуба прочитав реферат на тему: «Теорія норманська і антинорманська про початки Руси в їхньому генетичному розвитку».

Прелегент зробив аналіз еволюції цього питання на тлі бібліографічного огляду від «Повісті временних літ» аж до найновіших теорій совітського вченого Марра та ствердив певне наближення між теоріями норманізму та антинорманізму, бо вони тепер не виступають в категоричній формі.

— З Економічного Семинара Українського Наукового Інституту у Варшаві. 10-го березня с. р. відбулося засідання Економічного Семинара У. Н. І., на якому інж. Є. Гловінський прочитав реферат на тему: «Природа совітського податку з

обороту». Податок з обороту грає в совітському бюджеті дуже велику роль, дає біля 75 відс. бюджетових прибутків. Цей податок належить до категорії посередніх, що стягаються з товарів і перекладаються при продажі цих товарів на споживачів. Посередні податки соціально несправедливі, їх висота не залежить від суми доходу і родинного стану фактично оподаткованих осіб. Тому всі ліві партії, а зокрема соціалістичні, завжди і всюди домагалися заступлення посередніх податків безпосередніми, в інтересі бідніших верств населення. Цей погляд поділяли і большевики, поки не були при владі. А здобувши владу оперли свій бюджет на посередньому податку, щоб легше витиснути з населення більше грошей.

— 14 березня с. р. відбулося засідання, на якому п. Євген Перейма прочитав реферат на тему «Бюджет і бюджетове право совітів».

Прелегент представив коротко бюджетову техніку великих держав, еволюцію совітської економіки та перейшов до довшої аналізи бюджетового питання в ССРСР, підкреслюючи централізацію та двоторовість бюджетної техніки. В дискусії взяли участь проф. Шовгенів, п. Денисенко та інж. Гловінський, який зробив внесок, що совітський бюджет являється свого роду кошторисом, а не білянсом прибутків і видатків держави.

— Літургія і панахида пам'яті героїв, що впали на полі слави. 26 III с. р. відбулися у православної церкви на Саській Кемпі у Варшаві літургія і панахида за душі героїв, що згинули в боротьбі з ворогами України. Отець протоієрей М. Волков виголосив зворушуючу, щирю, що пила від серця, проповідь.

— З діяльності Союзу Українок у Варшаві. 22 березня с. р. відбувся в Союзі реферат проф. Д. Дорошенка «Про трьох подвижників лихоліття» (Олександр Кописький, Трохим Зінківський, Бо-

рис Грінченко). Прелесті дані дав пластичні сільветки трьох невисуцх працівників, безгранично відданих українській справі.

— 3 життя Відділу УЦК в Білостоці. Для вшанування 21-ої річниці проголошення незалежності України Управа Відділу мала замір відслужити молебен українською мовою й зробила до того певні організаційні приготування, але місцева церковна адміністрація, як звичайно, не дала дозволу на відправу українською мовою. Визначені Управою Відділу на день 22 січня урочисті сходи членів Відділу не відбулися з незалежних од членів відділу причин. З тих-же причин не могли відбутися сходи, призначені на 29 січня с. р. для вшанування пам'яті героїв Круг.

— 5 березня с.р. відбулися річні збори членів Відділу, на яких було зроблено перегляд праці за минулий рік та були обрані нові керуючі органи, при чому нова Управа Відділу уконституовалась так: голова — полк. Л. Писанюк, заст. — інж. С. Момот, члени: інж. А. Ковалевський, І. Кривченко та А. Міллер, а секретарем залишився п. П. Фалютинський.

— 12 березня с.р. відбулися в домівці Відділу урочисті сходи, присвячені пам'яті Тараса Шевченка. На зборах, після вступного слова голови Відділу полк. Л. Писанюка, з доповіддю виступив інж. С. Момот, зачитуючи одночасно ширші виїмки з Кобзаря, які свідчать про характер Поета і його творчости та переконують кожного, що Тарас Шевченко немає нічого спільного ані з матеріалізмом, ані з безбожництвом — тими головними підвалинами комунізму; був-же бо він глибоко віруючим поетом національним, який любив Україну по-над усе.

Після того короткі біографічні відомості про Т. Шевченка подав сот. В. Будзило, а на закінчення зібрані заспівами «Заповіт».

— Відділ УЦК в Іновроцлаві. 26 лютого с. р.

відбулися річні загальні збори відділу УЦК в Іновроцлаві. Хоч члени відділу і розкидані по теренах трьох повітів, однак всі вони прибули на ці загальні збори, щоб змаманіфестувати свою єдність і відданість жовто-блакитним прапорам та урядові УНР.

Після обговорення ріжних справ, які були на порядку денному зборів, збори обрали нову Управу. Поновно обрано на голову п. І. Клічковського, а крім того п. С. Варакуту, Г. Пригоду, М. Соколовського та М. Опарка.

12 березня с. р. заходами Управи Відділу було організоване академію, присвячену пам'яті Т. Шевченка. Свято відбулося в салі залізничного готелю в м. Гнівкові. Програма свята складався з вступного слова п. І. Клічковського, реферату п. С. Варакути, ціло низки дитячих декламацій та з виступу хору, який заспівав декільки пісень. Академію було закрито співом «Заповіту».

X.

— 3 життя еміграційного осередку в Межиріччі. Межирічська колонія 12 березня с. р. відсвяткувала 125 річницю народження Т. Шевченка. Помешкання, в якому відбулася академія, було гарно удекороване. На урочистість прибули майже всі члени колонії. Академію відкрив вступним словом уповноважений УЦК п. Маненко. Голова культурно-освітньої секції п. Ляковський запропонував вшанувати пам'ят'ю Поета, прослухавши його «Заповіт». Після цього п. Х. Котович прочитав широкий життєпис Т. Шевченка, а п. В. Зоренко виголосив промову, в якій підкреслив ті моменти з життя й творчости Т. Шевченка, які могли б послужити його заповідями для нашої еміграції в її житті і праці на чужині. Потім панна З. Ляковська продекламувала вірш Т. Шевченка — «Човен».

Академію було закрито співом «Заповіту» і грошевою збіркою на Музей Визв. Боротьби України в Празі.

X.

В Югославії

— Мовчазне Шевченківське свято. Шевченківське свято, яке мала Українська Громада в Білгороді влаштувати 25 березня с. р., було заборонене місцевою владою з огляду на сучасну політичну ситуацію. Так як ця заборона прийшла пізно, Громада не мала можливости повідомити про це гостей. Багато людей не хотіло негайно відходити з Громади і залишилось на мовчазному Шевченківському святі, а на них дивилися з великого, прикрашеного українським прапором, портрета лагідні, сумні очі Тараса.

3 життя клубу «Прометей» у Варшаві

— 22 лютого с. р. відбувся в «Прометей» реферат редактора Войцеха Васютинського на тему «Європа Середня і Європа Східня». Прелесті вважає, що в Західній Європі національність ідентифікується з державою, в Східній Європі донедавна віроіспівдний поділ грав більшу роль, ніж національний. Середня Європа виплекала етнічно-культурне розуміння національности. Тепер середнь-європейське розуміння національности переноситься до Східньої Європи — це процес, якого не можна спинити, процес, який доведе неминуче до поділу совітського союзу на національні держави. Прелесті зупинився над перспективами, що їх цей процес відкриває перед Польщею, і висловив думку, що користі, які Польща могла би мати з цього процесу, неутраляються для неї німецькою та українською небезпеками. Після реферату відбулася дискусія.

— 8 березня с. р. відбувся в клубі «Прометей» реферат ред. Юрія Брауна на тему: «Польща і прометейська проблема». Прелесті присвятив свій реферат освітленню становища польської публічної опінії до «прометейської» проблеми. Редактор Браун під-

креслив, що «прометейська» концепція непопулярна в польському суспільстві, особливо завдяки непопулярності «київської справи» 1920 року та її невдачі, та великому впливові ідей Романа Дмовського, які він проводить у своєму творі «Свят повоєнні і Польска», де висловив погляд, що найбільшим ворогом Польщі є Німеччина, і що українська держава може статися «публічним домом». Прелесті зазначив, що від 1938 року чинник Німеччини змушує польську опінію до як найбільшої резерви та підкреслив, що Польща не має засобів до реалізації «прометейської» ідеї. Свій погляд він окреслив в слідуючих точках: Від'ємний досвід «київської справи», брак експансивних стремлень у польської держави, її внутрішні труднощі, неясність міжнародної ситуації. Прелесті бачить слідуючий вихід з цієї ситуації: Чекати на війну між Німеччиною та Росією на півдні від Польщі, щоб взяти в ній участь в найдогіднішому моменті. Цю засаду ред. Браун назвав засадою нейтральности. Другим виходом прелесті вважає прилучення Польщі до антинімецьких держав або війна з Росією, але стверджує, що на цей останній крок не можна рахувати, бо генеральні штаби починають мілітарну акцію тільки тоді, коли всі засоби вичерпані. В дискусії брали участь польські журналісти, які кляли натиск на небезпеку німецької експансії для Польщі, шукали «гальм» для цієї експансії і зупинилися над питанням, чи не могла б Польща розбити вісь Рим-Берлін, заступаючи її віссю Рим-Будапешт-Варшава.

«Франкфуртер Цайтунг» в справі автономії Карп. України

В своїм числі з 4. IV пише цей великий часопис в статті «Спадщина Стефана», між иншим, наступне: «Говорять про силу історичних традицій, витворених тисячелітною історією держави Стефана. Коли Чехо-Соловаччи-

Повне видання творів Тараса ШЕВЧЕНКА

Зв'язуючи свій намір з 75-літньою річницею смерті письменника, Український Науковий Інститут приступив до першого повного видання його творів та першої серії дослідів над його життям і літературною діяльністю. Видання обіймає 16 томів такого змісту:

- Т. I Передмова од видавництва. Літературна біографія Т. Г. Шевченка. Автор біографії П. Зайцев.
- Т. II Поезії до року 1843.
- Т. III » 1843—1847 р. р.
- Т. IV » 1847—1857 »
- Т. V » 1857—1861 »
- Т. VI Назар Стодоля. Дрібніші твори. Томи II—VI редагує П. Зайцев.
- Т. VII Повісті: Художник. — Наймишка. — Варнак.
- Т. VIII Повісті: Княгиня. — Музика. — Несчастий. — Капітанша.
- Т. IX Повісті: Близнята. — Прогулька.
- Т. X Журнал.
- Т. XI Листи. Редагує Л. Білецький.
- Т. XII Т. Шевченко, як малюв. (з численними репродукціями малюнків). Автор розвідки Д. Антонович.
- Т. XIII Т. Шевченко в його польських взаєминах. П. Зайцев.
- Т. XIV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на мову польську. Редагує Б. Лепкий.
- Т. XV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.
- Т. XVI Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорощенко.

Крім того, друкуються, як окремі — XXV-й — том Праць Українського Наукового Інституту, збірка монографічних розправ академіка С. Смаль-Стоцького, присвячених дослідженню творчості Шевченка (Т. Шевченко. Інтерпретації).

Творчість поета знайде всебічне освітлення в спеціально написаних для видання розвідках, а тако-ж коментаріях та примітках до тексту різних авторів.

До співпраці запрошені, крім означених угорі, такі особи: І. Балеї, † В. Біднов, О. Бочковський, І. Брик, Є. Вировий, Є. Гловінський, Д. Дорошенко, І. Дубицький, Ф. Колесса, А. Крижанівський, М. Кордуба, С. Людкевич, Є. Маланюк, М. Рудницький, В. Сапівський, В. Садовський, В. Сімович, М. Славінський, С. Смаль-Стоцький, Д. Чижевський, Л. Чикаленко.

Передплата надсилається згори на ціле видання або на кожний том. Передплата на окремі, вибрані з цілого видання, томи не приймається. Замовлення без внесення передплатної суми уважатимуться за неважкі.

Український Науковий Інститут звертається до всіх земляків та приятелів українського народу з гарячим закликом своєю участю в передплаті на перше повне видання творів генія українського слова допомогти успішному виконанню завдання, що має задовольнити одну з істотніших потреб української нації.

Адреса Інституту: *Ukraini Instytut Naukowy, Służewska 7, m. 4. Warszawa, Pologne.*

ти велич Угорщини...» Було б справді добре, коли б мад'яри розуміли добро своєї держави в цім відношенні не гірше, як його розуміє німецький часопис. Як вони його справді розуміють, покаже найближча будучина.

На пресовий фонд «Тризуба»

надіслав п. М. Троцький — 16 фр. 80 с. Редакція «Тризуба» просить жертводавця прийняти сердечну подяку.

На «Фонед»

(фонд опіки над еміграційною [дитиною] зложили (в зол. пол.): І. Липовецький — 1, інж. О. Костюченко — 1, д-р М. Дзерович — 1, сотн. В. Будзилло — 1, дир. Х. Лебідь - Юрчик — 1, ген. П. Шандрук — 1, полк. К. Смовський — 1, А. Струць — 1.

Всім жертводавцям Редакція складає щиру подяку.

на в березні розвалилась, okaza-лось, що Карпатська Україна була замала і замало розвинута, щоб вона була в стані утворити самостійну державу. Коли цей край з поважною групою чуженационального населення включено до Угорщини, перед нею повстало поважне завдання. Німецько-угорське порозуміння відносно національних меншин з минулого року рішуче перечить їх стопленню в одній нації. Приречення автономії Карпатській Україні є дальшим кроком на цім шляху. Коли мовні групи не можна відокремити цілком під оглядом територіальним, то це ще не значить, що панівна нація не повинна ставитися з повагою до чужої народности. Стефан був королем не самих лише мад'ярів, і наказував своєму синові Емериху поводитися добре і з чуженациональним населенням своєї держави, бо Угорщина, як одномовна держава, неможлива. Треба сподіватися, що ідея цього заповіту відживе, щоб забезпечи-

Українська Громада та Філія т-ва б. Вояків Армії УНР в Греноблі влаштувають 23 квітня с. р. в Rondeau Salle de Café Michel, о години 2-ій по обіді ювілейне свято 125-тиліття народження Тараса Шевченка.

В програмі, крім доповідей, декламацій та співів, — друга дія із

НАЗАРА СТОДОЛІ

На покриття видатків — по 2 франка з особи.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В ПАРИЖІ

В суботу, 29 квітня с. р., в Парижі, 15 авеню Ош, відбудеться святочна вистава пам'яті Тараса Шевченка. Буде виставлено його історичну драму на 3 дії

НАЗАР СТОДОЛЯ

В головних ролях виступають панії: М. Підгурська, Л. Смірнова, З. Шмалієва. Панове: С. Кононенко, В. Солонар, С. Топольський, П. Шмалій і Х. Якимчук. Хор під диригуванням К. Миколайчука, танці під проводом П. Стефуранчина. Акомпаніює М. Герашеневський. Декоратор — І. Набока. Постановка і режисерія П. Шмалія.